

‘Niet liegen tegen je naaste.’ Dat is het negende van de tien woorden. De Nieuwe Bijbelvertaling heeft: ‘Leg over een ander geen vals getuigenis af.’ Anders gezegd: spreek naar waarheid over een ander, over een naaste mens. Treed niet op als een valse getuige, als iemand die de waarheid verdraait. Doe dat niet in een publiek debat en doe dat al helemaal niet wanneer je als getuige wordt opgeroepen in een rechtszaak. En met name dat laatste is hier aan de orde.

Tegen iemand wordt een rechtszaak aangespannen, hij wordt beschuldigd van een of ander vergrijp, een kleine of grotere misdaad, en jij bent opgeroepen als getuige. In het vonnis dat zal worden uitgesproken, zal jouw getuigenis worden meegenomen. Mogelijk geeft het zelfs de doorslag. Hoe ga je om met die verantwoordelijkheid? Hoe eerlijk, hoe zuiver? Hoe zeker ben je van het getuigenis dat je gaat afleggen?

Het is een delicate aangelegenheid. Wat als je iets tegen iemand hebt die voor het gerecht is gedaagd? Als er een oude rekening openstaat? Als dit je kans is om wraak te nemen? Niets menselijks is ons vreemd.

Daarom precies heeft dit negende woord een plaats gekregen in de tien. De Tien Woorden van bevrijding - het *magna charta* van een samenleving in vrijheid. Maar wel die vrijheid die mensen oproept om, volgens de discipline van de vrijheid, verantwoordelijkheid te dragen voor elkaar. Geen vrijheid die ontaardt in willekeur. Want willekeur leidt tot onderwerping opnieuw van mensen door mensen. Daarom sprak de Joodse wijsgeer Emmanuel Levinas over ‘moeilijke vrijheid’ - vrijheid die aan grenzen gebonden is. En dat betekent ook: binnen de grenzen van die vrijheid mag geen plaats zijn voor de leugen.

Eerlijke rechtspraak is vanouds, volgens de Joodse traditie, een van de fundamenteën van menselijk samenleven. Daarom moet rechtspraak onafhankelijk zijn. De blinddoek van Vrouwe Justitia. Daarom bepleitte Montesquieu in de achttiende eeuw de scheiding van machten.

‘Niet liegen tegen je naaste’. Ofwel: geen vals getuigenis afleggen. Je getuigenverklaring niet aanwenden om een andere, een naaste mens, een loer te draaien, hem of haar in een kwaad daglicht te stellen, te beschuldigen van iets dat zij of hij niet gedaan heeft.

Daarom komen we in de rechtsregels die in het boek Exodus volgen op de Tien Woorden, het zogeheten ‘Boek van het Verbond’, passages tegen als deze:

Ben je betrokken bij een geding,
buig dan niet mee met de velen
die krom willen buigen wat recht is.

En ook:

Is iemand behoeftig en van jou afhankelijk,
heeft hij een geding met jou:
jij zult het recht niet buigen.

Eerlijke rechtspraak. Vanzelfsprekend is dat niet. Ook de scheiding van machten die onafhankelijke rechtspraak moet garanderen, is beslist geen vanzelfsprekendheid. Zie de schijnprocessen achter gesloten deuren die wereldwijd plaatsvinden.

De leugen een halt toeroepen is geboden. Betrouwbaar spreken en handelen is geboden. Zeker in de wereld van vandaag vol *fake news*, leugentaal over en weer, een onbedwingbare stroom van valse geruchten. Even hardnekkig als de zomerhitte die ons al weken parten speelt.

En nog dit. De schande van Ter Apel. Onze omgang met vluchtelingen en asielzoekers. 'Gij zult een vreemdeling niet vernederen' - zo lezen we in het Boek van het Verbond (Exodus 22:20). Dit is de les die ons telkens weer op het hart gedrukt moet worden. Dat wie je bent, begint bij de ander, de vreemde. En dat je die les telkens weer moet leren, met vallen en opstaan. Onwil, weerzin overwinnen. Want als je dat niet doet, ga je die vreemde ander uitsluiten. Hoe je omgaat met de ander, hoe je de vreemde bejegt, is de toetssteen van ware menselijke beschaving - de lakmoesproef. De vreemdeling zal er altijd zijn in je midden.

Wie zijn 'wij'? Wie zijn 'zij'? Al die boze mensen in dit land die hun angst en onzekerheid, hoe begrijpelijk ook, ventileren op vreemde anderen. En hoe dat wordt aangemoedigd en gerechtvaardigd tot in de hoogste politieke echelons. We hebben een steile weg te gaan. Het bijbelse verhaal van bevrijding, inclusief de Tien Woorden, die oorkonde van samenleven in begrensde vrijheid, is ons kompas op deze steile weg. Het gebiedt ons de onverschilligheid van ons af te werpen, het cynisme te weerstaan, en voluit te zeggen: 'Hier ben ik - stuur mij naar mensen die verkeren in nood.'

Dat wij zo kiezen voor het leven, voor al wat leeft.